

Prediction of Cyberbullying Experiences in Students Based on Family Psychosocial Contexts: An Analysis of the Roles of Bully, Victim, and Bully-Victim

Samad Rahmati¹, Elham Zohrabnia², Maryam Rezaei³,
Faezeh Sadat Fattahzadeh⁴

Received: Dec. 24,2025;Accepted:Jun. 9,2025

DOI: 10.22034/scm.2025.495708.1831

Abstract

Cyberbullying in our country is still an unknown phenomenon and despite the expansion of the use of technologies, limited researches have been conducted in this field. Therefore, identifying the risk and protective factors related to this new type of bullying, while finding the root of its causes, can provide grounds for conducting research within the country. In the present article, attempts to investigate the family-based risk and protective factors of cyberbullying. The aim of this study was to predict students' experiences of cyberbullying based on family psychosocial contexts. The research employed a descriptive-correlational design. A sample of 400 high school students from Khorramabad during the 2024–2025 academic year was selected through multi-stage random sampling. Data were collected using the European Cyberbullying Intervention Project Questionnaire (ECIPQ; Del Rey et al., 2015), the Parental Monitoring Scale (PMC; Singer et al., 2004), and the Conflict Tactics Scales (CTS; Straus, 2002). Logistic regression analysis was used to analyze the data. The results indicated that low socioeconomic status (WALD= 7.99, p=

¹ Assistant Professor, Department of Psychology and Counselling, Farhangian University, Tehran, Iran smd.rahmati@cfu.ac.ir

² Assistant Professor, Department of Counseling, South Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran, zohrabnia.elham@gmail.com

³ Assistant Professor, Department of Educational Science, Farhangian University, Tehran, Iran, m_rezaee@cfu.ac.ir

⁴ Master of Career Counseling, Counseling Department, Islamic Azad University, South Tehran Branch, Tehran, Iran. f.fattah13923@gmail.com



0.005), parental monitoring (WALD= 5.51, $p= 0.019$), and parent-child conflict (WALD= 9.43, $p= 0.002$) were significant predictors of cyberbullying victimization. Parental monitoring (WALD= 3.77, $p= 0.050$) and parent-child conflict (WALD= 7.92, $p= 0.005$) predicted cyberbullying perpetration. In addition, parental monitoring (WALD= 12.71, $p= 0.001$) and parent-child conflict (WALD= 15.46, $p= 0.001$) were predictors of being both a perpetrator and a victim of cyberbullying. Guardianship status was not a significant predictor of cyberbullying ($p > 0.05$). Parental monitoring, parent-child conflict, and socioeconomic status are key predictors of students' involvement in cyberbullying. Therefore, preventive interventions should be designed with a focus on strengthening family interactions and the protective role of parents.

Keywords: Cyberbullying, Cyber-victim, Cyber bully-victim, Parent-child conflict, Parental monitoring, Students

Introduction

With the rapid expansion of the internet and mobile technologies in recent decades, adolescents have increasingly integrated digital platforms into their daily social interactions. While this connectivity provides opportunities for learning, networking, and identity exploration, it has also introduced significant risks - one of the most serious being cyberbullying. Cyberbullying is defined as intentional and repeated aggression carried out through digital technologies such as social media, messaging apps, online forums, and other internet-based tools (Zhang & Ji, 2025). Compared with traditional bullying, cyberbullying is distinguished by its anonymity, its potential to reach a wide audience, and its persistence beyond school hours, all of which intensify its harmful effects.

The consequences of cyberbullying are profound and multifaceted. Victims often experience emotional distress, anxiety, depression, poor academic performance, social withdrawal, and even suicidal ideation (Kasturiratna et al., 2024; Angwaomaodoko, 2024). Some adolescents also occupy the dual role of both perpetrator and victim - known as bully-victims - who are particularly vulnerable to negative psychosocial outcomes (Strohmeier et al., 2024). Understanding the risk and protective factors that contribute to cyberbullying involvement across these different roles is therefore essential for prevention and intervention.

Family environments have consistently been highlighted as central to shaping adolescents' experiences in the digital world. Families can serve as protective buffers when they provide emotional support, effective supervision, and open

communication (Buçaj & Haziri, 2024; Abbas, 2024). Conversely, low socioeconomic status, limited parental monitoring, and high levels of parent–child conflict have been identified as major risk factors (Baldry et al., 2015; Jiang & Jiang, 2024). Previous research also suggests that guardianship arrangements - such as whether a child lives with both parents or under alternative care - may influence vulnerability, although findings remain inconsistent.

Despite the growing body of global research on cyberbullying, relatively little has been conducted in Iran, where cultural, social, and familial structures differ significantly from Western contexts. This study addresses this gap by investigating the predictive role of family psychosocial contexts on high school students' involvement in cyberbullying.

Purpose

The purpose of this research was to examine how different aspects of family psychosocial context predict high school students' involvement in cyberbullying. More specifically, the study sought to determine whether socioeconomic status, parental monitoring, parent–child conflict, and guardianship status significantly predict adolescents' likelihood of becoming victims, perpetrators, or bully-victims.

Methodology

This study employed a descriptive–correlational research design and was conducted among high school students in Khorramabad during the 2024–2025 academic year. A multi-stage random sampling method was used to select 400 students, of whom 396 provided complete and valid responses. Data were collected using three standardized instruments. The European Cyberbullying Intervention Project Questionnaire (ECIPQ; Del Rey et al., 2015) measured involvement in cyberbullying as victims, perpetrators, or bully-victims. The Parental Monitoring Scale (Singer et al., 2004) assessed the extent to which parents were aware of their children's offline and online activities. The Conflict Tactics Scales (Straus, 2002) measured the intensity and frequency of parent–child conflicts. Responses were analyzed using logistic regression.

Findings

The results revealed clear and consistent patterns. First, victimization was strongly associated with socioeconomic disadvantage (WALD=7.99, $p=0.005$), reduced parental monitoring (WALD=5.51, $p=0.019$), and heightened parent–child conflict

(WALD=9.43, $p=0.002$). These findings suggest that adolescents from families with fewer financial resources, limited supervision, and strained relationships are more vulnerable to becoming victims of cyberbullying. Second, perpetration was primarily predicted by reduced parental monitoring (WALD=3.77, $p=0.050$) and higher levels of parent-child conflict (WALD=7.92, $p=0.005$). This indicates that adolescents who feel less supervised and experience frequent conflicts with parents are more likely to engage in retaliatory or aggressive online behavior. Third, the bully-victim role was most strongly predicted by the same two variables - parental monitoring (WALD=12.71, $p=0.001$) and parent-child conflict (WALD=15.46, $p=0.001$). Adolescents in this group, simultaneously victims and perpetrators, appear to be caught in a cycle of conflict and aggression, with the family environment playing a central role in their dual involvement. Interestingly, guardianship status—whether the adolescent lived with both parents, a single parent, or other guardians—did not significantly predict involvement in cyberbullying ($p>0.05$). This suggests that the quality of family relationships, particularly in terms of supervision and conflict, matters more than the structural arrangement of the household.

Conclusion

The findings of this study demonstrate that family psychosocial contexts play a decisive role in shaping adolescents' experiences with cyberbullying. In particular, inadequate parental supervision and persistent family conflict emerged as the most consistent predictors across all roles, while socioeconomic disadvantage significantly increased the likelihood of victimization. In contrast, guardianship status alone did not predict involvement, emphasizing that the dynamics within the family - rather than its structure - are most critical. These results carry important implications for practice and policy. Families must be supported in adopting more effective monitoring strategies and conflict management approaches. Schools and community organizations should involve parents directly in preventive and educational programs, with particular attention to families from lower socioeconomic backgrounds. Policymakers should also recognize cyberbullying as part of a broader social problem linked to inequality, and thus promote initiatives that combine digital literacy with family empowerment.

Novelty

This study contributes to the global literature on cyberbullying in several important ways. First, it offers one of the few systematic examinations of cyberbullying in the

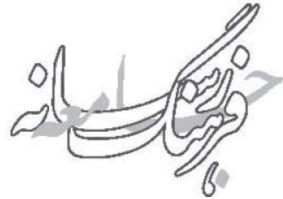
Iranian context, providing culturally specific insights that enrich international debates. Second, by separately analyzing the roles of victims, perpetrators, and bully-victims, it avoids oversimplification and highlights the distinct pathways through which adolescents experience online aggression. Third, it underscores the importance of family psychosocial contexts - particularly monitoring and conflict - in shaping involvement across all roles. Finally, the study provides a practical foundation for designing culturally sensitive prevention and intervention programs in Iran, while also offering insights relevant to other societies with similar familial and social dynamics.

Bibliography

- Abbas, G. (2024). Role of Parent-Adolescent Communication to Prevent Cyberbullying in Youth: Challenges and Opportunities. *International Journal for Electronic Crime Investigation*, 8(3). <https://doi.org/10.54692/ijeci.2024.0803202>
- Al-shatnawi, F. A. E., Ababneh, A. M. T., Elemery, F. M., Rayan, A., & Baqeaq, M. H. (2024). Prevalence of cyberbullying perpetration and cyberbullying victimization among nursing students in Jordan. *SAGE open nursing*, 10, 23779608241256509. <https://doi.org/10.1177/23779608241256509>
- Anawade Sr, P. A., Sharma, D., Gahane, S., & Sharma, D. S. (2024). Connecting health and technology: a comprehensive review of social media and online communities in healthcare. *Cureus*, 16(3), 1-9. <https://doi.org/10.7759/cureus.55361>
- Angwaomaodoko, E. A. (2024). Cyberbullying: Legal and Ethical Implications, Challenges and Opportunities for Policy Development. *International Journal of Innovative Science and Research Technology (IJISRT)*, 0. <https://doi.org/10.38124/ijisrt/IJISRT24APR108>
- Arató, N., Zsidó, A. N., Rivnyák, A., Peley, B., & Labadi, B. (2022). Risk and protective factors in cyberbullying: the role of family, social support and emotion regulation. *International journal of bullying prevention*, 4(2), 160-173. <https://doi.org/10.1007/s42380-021-00097-4>
- Baldry, A. C., Farrington, D. P., & Sorrentino, A. (2016). Cyberbullying in youth: A pattern of disruptive behaviour. *Psicologia Educativa*, 22(1), 19-26. <https://doi.org/10.1016/j.pse.2016.02.001>
- Bauerová, R., & Kopřivová, V. (2023). Preventing Cyberbullying: What Is the Parental Role in this Issue?. *Acta Academica Karviniensia*, 23(2), 18-35. <https://doi.org/10.25142/aak.2023.012>
- Bevilacqua, L., Shackleton, N., Hale, D., Allen, E., Bond, L., Christie, D., ... & Viner, R. M. (2017). The role of family and school-level factors in bullying and cyberbullying: A cross-sectional study. *BMC Pediatrics*, 17(1), 160. <https://doi.org/10.1186/s12887-017-0907-8>
- Buçaj, E., & Haziri, F. (2024). Cyberbullying and cyberstalking: Parents' role to protect their children. *Multidisciplinary Reviews*, 7(4), 2024079-2024079.

- <https://doi.org/10.31893/multirev.2024079>
- Del Rey, R., Casas, J. A., Ortega-Ruiz, R., Schultze-Krumbholz, A., Scheithauer, H., Smith, P., ... & Plichta, P. (2015). Structural validation and cross-cultural robustness of the European Cyberbullying Intervention Project Questionnaire. *Computers in Human Behavior*, 50, 141-147. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.03.065>
- Elsaesser, C., Russell, B., Ohannessian, C. M., & Patton, D. (2017). Parenting in a digital age: A review of parents' role in preventing adolescent cyberbullying. *Aggression and Violent Behavior*, 35, 62-72. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2017.06.004>
- Guo, S. (2016). A meta-analysis of the predictors of cyberbullying perpetration and victimization. *Psychology in the Schools*, 53(4), 432-453. <https://doi.org/10.1002/pits.21914>
- Hanafie, N. K., Herman, H., Gani, A. W., & Firmansyah, F. (2024). The Civil Aspects of Bullying Cases Against Children in Educational Institutions. *International Journal on Advanced Science, Education, and Religion*, 7(3), 407-418. <https://doi.org/10.33648/ijoaer.v7i3.689>
- Jiang, C., & Jiang, S. (2024). Growing up in adversity: a moderated mediation model of family conflict, cyberbullying perpetration, making sense of adversity and depression. *Youth & Society*, 56(4), 754-773. <https://doi.org/10.1177/0044118X231179245>
- Kowalski, R. M., Giumetti, G. W., Patchin, J., Cotten, S. R., & Craig, W. (2024). Cyberbullying and Social Media. In *Handbook of Children and Screens: Digital Media, Development, and Well-Being from Birth Through Adolescence* (pp. 433-438). Cham: Springer Nature Switzerland. <https://doi.org/10.1007/978-3-031-69362-5>
- Ma, J., Su, L., Li, M., Sheng, J., Liu, F., Zhang, X., ... & Xiao, Y. (2024). Analysis of Prevalence and Related Factors of Cyberbullying-Victimization among Adolescents. *Children*, 11(10), 1193. <https://doi.org/10.3390/children11101193>
- Nazari, A. M., Amini-Manesh, S., & Shahini, A. (2013). Family structure, parental monitoring, and association with delinquent peers among delinquent and normal male adolescents. *Psychological Health Research Quarterly*, 6(4), 60-68. <http://rph.khu.ac.ir/article-1-1535-fa.html> [In Persian]
- Panaghi, L., Dehghani, M., Abbasi, M., Mohammadi, S., & Maleki, G. (2011). Reliability, validity, and factor structure of the revised Conflict Tactics Scale. *Family Research Quarterly*, 7(1), 103-117. https://jfr.sbu.ac.ir/article_95844.html [In Persian]
- Rahmati, S., Shahni-Yeylagh, M., Alipour, S., Rashno, A., & Maktabi, G. (2021). Epidemiology and investigation of individual risk and protective factors of cyber harassment. *Journal of Information and Criminal Research*, 16(64), 159-188. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.17359367.1400.16.64.6.0> [In Persian]
- Rejeb, A., Rejeb, K., Zrelli, I., & Süle, E. (2025). Tracing knowledge diffusion trajectories in the research field of cyberbullying. *Heliyon*, 11(1), e41141.

- <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2025.e41141>
- Roberto, A. J., Eden, J., Savage, M. W., Ramos-Salazar, L., & Deiss, D. M. (2014). Prevalence and predictors of cyberbullying perpetration by high school seniors. *Communication Quarterly*, 62(1), 97-114. <https://doi.org/10.1080/01463373.2013.860906>
- Saedi, A., & Rahmati, S. (2024). Psychometric properties of the European Cyberbullying Intervention Project Questionnaire among Iranian adolescents. *Health System Research Journal*, 20(1), 39-43. <http://hsr.mui.ac.ir/article-1-1498-fa.html> [In Persian]
- Singer, M. I., Flannery, D. J., Guo, S., Miller, D., & Leibbrandt, S. (2004). Exposure to violence, parental monitoring, and television viewing as contributors to children's psychological trauma. *Journal of Community Psychology*, 32(5), 489-504. <https://doi.org/10.1002/jcop.20015>
- Straus, M. A. (2004). Scoring the CTS2 and CTSPC. *Family Research Laboratory, University of New Hampshire*.(On-line). <https://www.academia.edu/download/117283828/CTS28a3.pdf>
- Strohmeier, D., Stefanek, E., & Yanagida, T. (2024). What works for whom? Evaluating patterns and mechanisms of change among bullies, victims, and bully-victims participating in a school-based prevention program. *International Journal of Bullying Prevention*, 6(3), 267-282. <https://doi.org/10.1007/s42380-023-00160-2>
- Suryadi, S., Dhieni, N., & Edwita, E. (2025). The Influence of Socio-Economic Status, Parenting Style, and Self-Control on Children's Prosocial Behavior. *Islamic Guidance and Counseling Journal*, 8(1). <https://doi.org/10.25217/0020258545800>
- Zhang, W., & Ji, L. (2025). Dan Olweus and School Bullying Research in China: Impact and New Forms of Progress. *School Bullying and the Legacy of Dan Olweus*, 9, 147-172. <https://doi.org/10.1002/9781394173556.ch9>
- Zheng, G., Fan, Y., Huang, J., Lan, J., & Wang, Y. (2025). Parenting in Context: A Systematic Review of Family Factors and Cyberbullying Perpetration Among Adolescents. *Child & Family Social Work*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1111/cfs.13281>
- Zhu, C., Huang, S., Evans, R., & Zhang, W. (2021). Cyberbullying among adolescents and children: a comprehensive review of the global situation, risk factors, and preventive measures. *Frontiers in public health*, 9, 634909. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2021.634909>



سال چهاردهم / تابستان ۱۴۰۴

مقاله پژوهشی

پیش‌بینی تجربه مزاحمت‌های سایبری در دانش‌آموزان بر اساس بافت‌های روانی-اجتماعی خانواده: تحلیل نقش‌های قلدر، قربانی و قلدر-قربانی

• صمد رحمتی^۱، الهام ظهرا بنیا^۲، مریم رضایی^۳، فائزه سادات فتاح‌زاده^۴

تاریخ دریافت: ۰۳/۱۰/۰۳، تاریخ تایید: ۰۴/۳/۱۹

DOI: 10.22034/scm.2025.495708.1831

چکیده

مزاحمت سایبری در کشور ما پدیده‌ای ناشناخته است و با وجود گسترش استفاده از فن‌آوری‌ها، پژوهش‌های محدودی در این زمینه انجام شده است. لذا، شناسایی عوامل خطر ساز و حفاظت‌کننده مرتبط با این نوع جدید قلدری، ضمن ریشه‌یابی علل آن می‌تواند زمینه را برای انجام پژوهش‌هایی در داخل کشور فراهم آورد. در این مقاله تلاش شد عوامل خطر ساز و حفاظت‌کننده خانوادگی مزاحمت‌های سایبری، بررسی شود. هدف این پژوهش پیش‌بینی تجربه مزاحمت‌های سایبری دانش‌آموزان بر اساس بافت‌های روانی-اجتماعی خانواده بود. روش پژوهش توصیفی-همبستگی بود. از بین دانش‌آموزان مقطع متوسطه شهر خرم‌آباد در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۴ نمونه‌ای به حجم ۴۰۰ نفر با روش نمونه‌گیری تصادفی چندمرحله‌ای انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه‌های پروژه مداخله مزاحمت سایبری اروپا (ECIPQ)، دل‌ری و همکاران، (۲۰۱۵)، مقیاس نظارت والدین (PMC)، سینگر و همکاران، (۲۰۰۴) و مقیاس‌های تاکتیک‌های تعارض (CTS، اشتراوس، ۲۰۰۲) استفاده شد. برای تحلیل داده‌ها روش رگرسیون لجستیک به کار رفت. یافته‌های این پژوهش نشان داد که وضعیت اقتصادی-اجتماعی ضعیف خانواده ($WALD=7/99, p=0/005$)، نظارت والدین ($WALD=5/51, p=0/019$) و تعارض والد-فرزند ($p=0/002$)، پیش‌بینی‌کننده قربانی شدن مزاحمت سایبری در دانش‌آموزان بودند. نظارت والدین ($p=0/050$)، $WALD=3/77$) و تعارض والد-فرزند ($WALD=7/92, p=0/005$) پیش‌بینی‌کننده قلدری سایبری در دانش‌آموزان بودند. نظارت والدین ($p=0/001$)، $WALD=12/71$) و تعارض والد-فرزند ($p=0/001$)، $WALD=15/46$) نیز پیش‌بینی‌کننده قلدر-قربانی سایبری در دانش‌آموزان بودند. وضعیت سرپرستی پیش‌بینی‌کننده مزاحمت‌های سایبری در دانش‌آموزان نبود ($p>0/05$). نظارت والدین، تعارض والد-فرزند و وضعیت اقتصادی-اجتماعی ضعیف خانواده پیش‌بینی‌کننده مزاحمت‌های سایبری در دانش‌آموزان هستند؛ بنابراین، مداخلات پیشگیرانه باید با تمرکز بر تقویت تعاملات خانوادگی و نقش حفاظتی والدین طراحی شوند.

کلیدواژه‌ها: قلدری سایبری، قربانی سایبری، قلدر-قربانی سایبری، تعارض والد-فرزند، نظارت والدین، دانش‌آموزان

^۱ استادیار، گروه آموزش روان‌شناسی و مشاوره، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران، smd.rahmati@cfu.ac.ir
^۲ استادیار گروه مشاوره، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)، zohrabnia.elham@gmail.com
^۳ استادیار، گروه آموزش علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران، m_rezaee@cfu.ac.ir
^۴ کارشناس ارشد مشاوره شغلی، گروه مشاوره، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران جنوب، تهران، ایران، f.fattah13923@gmail.com

مقدمه

تعداد کاربران اینترنت در سطح جهانی با سرعتی چشمگیر در حال افزایش است و این روند موجب بروز نگرانی‌های فزاینده‌ای درباره پیامدهای آن بر سلامت جسمی و روانی افراد و همچنین رفاه اجتماعی شده است (آناواده^۱ و همکاران، ۲۰۲۴). در این میان، مزاحمت سایبری^۲ به‌عنوان یک موضوع مهم در حوزه‌های نظری و پژوهشی ظهور کرده است. در سال‌های اخیر، شاهد افزایش چشمگیری در تحقیقات بین‌المللی هستیم که به بررسی ماهیت، فراوانی و عوامل مرتبط با مزاحمت سایبری می‌پردازند. با وجود بیش از ۴۲۰۰ مقاله منتشر شده در این زمینه تا سال ۲۰۲۵ (رجب^۳ و همکاران، ۲۰۲۵)، این پدیده در کشور ما هنوز ناشناخته باقی مانده است.

مزاحمت سایبری، رفتاری آزاردهنده و خشونت‌آمیز است که از طریق ابزارهای الکترونیکی مانند ایمیل، پیام‌های متنی، رسانه‌های اجتماعی، وبلاگ‌ها و غیره انجام می‌شود. کووالسکی^۴ و همکاران (۲۰۲۴) آن را به عنوان نوعی قلدری^۵ توصیف می‌کنند که در فضای مجازی رخ می‌دهد. این پدیده شامل اقدامات خصمانه‌ای است که به صورت مکرر و با هدف آسیب رساندن یا ایجاد اضطراب در قربانی صورت می‌گیرد. الویس^۶ (۲۰۱۶)، به نقل از ژانگ و جی^۷، (۲۰۲۵) در تعریف خود از قلدری سنتی، به عدم تعادل قدرت بین قلدر و قربانی اشاره می‌کند، و این مفهوم در قلدری سایبری نیز صدق می‌کند. با این حال، برخی افراد هم‌زمان هم قلدر و هم قربانی هستند که به آنان قلدر-قربانی^۸ گفته می‌شود (استروه‌مایر^۹ و همکاران، ۲۰۲۴).

مزاحمت سایبری می‌تواند عواقب جدی برای هر دو طرف درگیر داشته باشد. قربانیان ممکن است با مشکلاتی مانند اضطراب، افسردگی، کاهش اعتماد به نفس، افت تحصیلی، افزایش آسیب‌پذیری روانی و حتی افکار خودکشی مواجه شوند (کاستوریراتنا^{۱۰} و همکاران، ۲۰۲۴). در مورد قلدرها، این رفتار می‌تواند به الگوهای ضد اجتماعی گسترده‌تری منجر شود و حتی ممکن است با عواقب حقوقی و قانونی مواجه شوند (آنگوامادوکو^{۱۱}، ۲۰۲۴).

1. Anawade

2. cyberbullying

3. Rejeb

4. Kowalski

5. bullying

6. Olweus

7. Zhang & Ji

8. bully-victim

9. Strohmeier

10. Kasturiratna

11. Angwaomaodoko

در میان نوجوانان، میزان شیوع قربانی شدن و ارتکاب مزاحمت سایبری بسته به دامنه سنی مورد بررسی در مطالعات مختلف، متغیر است. ما^۱ و همکاران (۲۰۲۴)، با بررسی ۱۳۲۵۸ دانش‌آموز مقاطع راهنمایی و دبیرستان در چین دریافتند که ۲/۹٪ از آن‌ها قربانی مزاحمت سایبری شده‌اند. این در حالی است که الشطنوی^۲ و همکاران (۲۰۲۴) گزارش کردند که ۲۰/۴٪ از نوجوانان قربانی، ۸/۶٪ از قلدر و ۴۰/۹٪ قلدر-قربانی هستند. زو^۳ و همکاران (۲۰۲۱) در یک مرور نظام‌مند از مطالعات انجام‌شده بین سال‌های ۲۰۱۵ تا ۲۰۱۹ میزان شیوع قلدری سایبری را بین ۶ تا ۴۶/۳٪ گزارش کرده‌اند، در حالی که نرخ شیوع قربانی شدن مزاحمت سایبری در بازه‌ای از ۱۳/۹۹ تا ۵۷/۵٪ متغیر بوده است. در ایران رحمتی و همکاران (۱۴۰۰) میزان شیوع قلدری سایبری در نوجوانان را ۱۵/۴٪ گزارش کردند، آنان همچنین گزارش کردند که ۱۴/۷٪ نوجوان قربانی مزاحمت‌های سایبری شده‌اند و ۶/۷٪ آنان قلدر-قربانی سایبری بودند.

تعدادی از عوامل مرتبط با ساختار و عملکرد خانواده، مانند حمایت عاطفی خانواده و نظارت والدین می‌توانند به عنوان سپر محافظتی برای کودکان و نوجوانان در برابر قربانی شدن مزاحمت‌های سایبری عمل کنند (بوچای و هازیری^۴، ۲۰۲۴؛ عباس^۵، ۲۰۲۴؛ گوو^۶، ۲۰۱۶)، در حالی که زندگی در خانواده‌های تک‌والدی (بویلاکوا^۷ و همکاران، ۲۰۱۷)، تعارض خانوادگی (جیانگ و جیانگ^۸، ۲۰۲۴) و سطح پایین وضعیت اجتماعی-اقتصادی خانواده (بالدری^۹ و همکاران، ۲۰۱۵) عواملی هستند که می‌توانند احتمال آسیب‌پذیری نوجوانان در برابر مزاحمت‌های سایبری را افزایش دهند. حمایت عاطفی، گرمی والدین و روابط مثبت والد-نوجوان، نقش مهمی در کاهش اثرات منفی قربانی شدن مانند افت عزت‌نفس و مشکلات روانی دارند (آراتو^{۱۰} و همکاران، ۲۰۲۲؛ السائسر^{۱۱} و همکاران، ۲۰۱۷). با این حال، اثربخشی نظارت والدین بر فعالیت‌های آنلاین، در مطالعات مختلف نتایج متناقضی داشته است؛ برخی آن را

1. Ma

2. Al-shatnawi

3. Zhu

4. Buçaj & Haziri

5. Abbas

6. Guo

7. Bevilacqua

8. Jiang & Jiang

9. Baldry

10. Arató

11. Elsaesser

عامل محافظتی می‌دانند (بالدري و همکاران، ۲۰۱۵؛ بوچای و هازیری، ۲۰۲۴؛ عباس، ۲۰۲۴)، و برخی دیگر آن را بی‌تأثیر یا حتی آسیب‌زا گزارش کرده‌اند (آلوارز-گارسیا و همکاران، ۲۰۱۵). به‌ویژه، شیوه‌های مشارکتی و تعاملی تربیتی مؤثرتر از کنترل سخت‌گیرانه دانسته شده‌اند (السائسر و همکاران، ۲۰۱۷). از سوی دیگر، خانواده‌های تک‌والد، محیط‌های خانوادگی منفی، تعارضات بالا، وابستگی ضعیف به والدین و سابقه سوءاستفاده جنسی از جمله عوامل خطرسازی‌اند که با افزایش احتمال قربانی شدن نوجوانان در فضای مجازی همراه هستند (بویلاکوا و همکاران، ۲۰۱۷؛ گوو، ۲۰۱۶؛ جیانگ و جیانگ، ۲۰۲۴؛ بالدري و همکاران، ۲۰۱۵). در زمینه ارتکاب مزاحمت سایبری (قلدری)، حمایت عاطفی خانواده (مانند اعتماد و انسجام) و نظارت والدین از جمله عوامل حفاظتی هستند که می‌توانند از بروز مزاحمت‌های سایبری جلوگیری کنند (آراتو و همکاران، ۲۰۲۲؛ گوو، ۲۰۱۶؛ بوچای و هازیری، ۲۰۲۴؛ عباس، ۲۰۲۴). برخی تحقیقات نشان داده‌اند که کنترل والدین می‌تواند در کاهش مزاحمت‌های سایبری مؤثر باشد، به ویژه در میان دانش‌آموزان راهنمایی (باوروا و کوپژیوا^۱، ۲۰۲۳؛ بوچای و هازیری، ۲۰۲۴؛ عباس، ۲۰۲۴)، هرچند که این رابطه در نوجوانان بزرگتر مبهم‌تر است و در مواردی هیچ‌گونه ارتباط معنی‌داری مشاهده نشده است (روبرتو^۲ و همکاران، ۲۰۱۴). همچنین، تعامل مثبت و مدیریت موثر والدین با استفاده از رسانه‌ها نقش مهمی در کاهش مزاحمت‌های سایبری دارد (عباس، ۲۰۲۴). این گزارش‌ها بیانگر پیچیدگی روابط خانوادگی در زمینه مزاحمت سایبری است و نشان می‌دهد که تفسیر نقش خانواده نیازمند رویکردی جامع، با در نظر گرفتن کیفیت تعاملات و نه صرفاً ساختار خانواده است.

با توجه به گسترش استفاده از اینترنت و فضای مجازی در میان دانش‌آموزان، مزاحمت‌های سایبری به یکی از چالش‌های اساسی جوامع آموزشی و اجتماعی تبدیل شده است. تحقیقات نشان می‌دهند که این پدیده نه تنها به قربانیان آسیب می‌زند، بلکه قلدرها و حتی گروه‌های قلدر-قربانی نیز از پیامدهای منفی آن رنج می‌برند. در این میان، عوامل خانوادگی نقشی کلیدی در پیش‌بینی و مدیریت این رفتارها ایفا می‌کنند. از یک سو، حمایت عاطفی و نظارت والدین می‌تواند به‌عنوان سپر محافظتی در برابر مزاحمت‌های سایبری عمل کند، اما از سوی دیگر، ساختارهای خانوادگی نامناسب، مانند زندگی در خانواده‌های تک‌والدی یا وجود تعارضات خانوادگی، ممکن است نوجوانان را در معرض خطر بیشتری قرار دهد. این نکته که برخی از

¹Bauerová & Kopřivová

²Roberto

شیوه‌های تربیتی والدین، نظیر نظارت شدید یا تعاملات منفی، ممکن است به‌جای کاهش مزاحمت‌های سایبری، آن‌ها را تشدید کند، خود نشان‌دهنده پیچیدگی‌های روابط خانوادگی در این زمینه است. بنابراین، این مقاله بر آن است تا با تحلیل دقیق‌تر نقش‌های قلدر، قربانی و قلدر-قربانی و بررسی تعاملات مختلف خانوادگی، به درک بهتری از عوامل مؤثر در پیش‌بینی مزاحمت‌های سایبری در میان دانش‌آموزان دست یابد. هدف پژوهش حاضر پیش‌بینی تجربه مزاحمت‌های سایبری در دانش‌آموزان بر اساس بافت‌های روانی-اجتماعی خانواده بود.

روش

روش پژوهش توصیفی-همبستگی بود. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دانش‌آموزان پسر و دختر سال دوم مقطع متوسطه دوم شهر خرم‌آباد در نیمسال اول سال تحصیلی ۱۴۰۴-۱۴۰۳ بود. از این جامعه، نمونه‌ای به حجم ۴۰۰ دانش‌آموز با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی چندمرحله‌ای به شیوه نسبتی انتخاب شد. در مرحله نخست، از نواحی سه‌گانه آموزش و پرورش شهر خرم‌آباد دو ناحیه به صورت تصادفی انتخاب شد و سپس، از هر ناحیه ۴ دبیرستان پسرانه و ۴ دبیرستان دخترانه به صورت تصادفی انتخاب و در نهایت، از بین این دبیرستان‌ها به نسبت دانش‌آموزان پسر و دختر به صورت تصادفی ۴۰۰ دانش‌آموز (۱۹۰ پسر و ۲۱۰ دختر) انتخاب شدند. پس از حذف پرسشنامه‌های ناقص این رقم به ۳۹۶ تقلیل یافت. ملاک‌های ورود به پژوهش شامل استفاده از اینترنت، سن بین ۱۵ تا ۱۸ سال و تمایل به شرکت و تکمیل ابزارهای پژوهش بود. ملاک خروج نیز بی‌پاسخ گذاشتن بیش از ۵ درصد سؤالات و عدم تمایل به ادامه پژوهش بود. رضایت آگاهانه شفاهی از شرکت‌کنندگان کسب گردید و به آنان درباره محرمانگی اطلاعات، اطمینان داده شد. پس از امضای فرم رضایت شرکت در پژوهش و اطمینان یافتن از آگاهی شرکت‌کنندگان از فرایند پژوهش، از آنان درخواست شد تا از ذکر نام و نام‌خانوادگی خودداری کنند و در صورت عدم رضایت می‌توانستند به ابزارها پاسخ ندهند.

در این پژوهش به منظور جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه‌های زیر استفاده شد:

- (۱) پرسشنامه پروژه مداخله مزاحمت سایبری اروپا^۱ (ECIPQ): این پرسشنامه ۲۲ ماده‌ای توسط دل‌ری^۲ و همکاران (۲۰۱۵) جهت اندازه‌گیری دو بعد اصلی مزاحمت سایبری، یعنی قلدری سایبری و قربانی سایبری ساخته شده است (۱۱ ماده برای قلدری کردن و ۱۱

^۱The European Cyberbullying Intervention Project Questionnaire (ECIPQ)

^۲Del Rey

ماده برای قربانی شدن). نمره‌گذاری ماده‌ها با طیف لیکرت ۵ درجه‌ای از «هرگز» (۰) تا «بیشتر از یک بار در هفته» (۴) انجام می‌گیرد. اگر میانگین نمره‌های آزمودنی در ماده‌های مربوط به قربانی شدن برابر با ۲ یا بیشتر و میانگین نمره‌های وی در ماده‌های مربوط به قلدری برابر با ۱ یا کمتر باشد، قربانی سایبری^۱ و اگر میانگین نمره‌های آزمودنی در ماده‌های مربوط به قلدری برابر با ۲ یا بیشتر و میانگین نمره‌های او در ماده‌های مربوط به قربانی شدن برابر با ۱ یا کمتر باشد، به‌عنوان قلدر سایبری^۲ در نظر گرفته می‌شود. فردی که میانگین نمره‌های وی هم در ماده‌های مربوط به قلدری و هم در ماده‌های مربوط به قربانی برابر با ۲ یا بیشتر باشد، قلدر-قربانی سایبری محسوب می‌شود. ضرایب پایایی گزارش شده توسط دل‌ری و همکاران (۲۰۱۵)، با استفاده از روش آلفای کرونباخ، برای کل پرسشنامه ۰/۹۶ و برای خرده مقیاس‌های قلدری سایبری و قربانی سایبری به ترتیب ۰/۹۳ و ۰/۹۷ بوده است. همچنین، روایی همگرا از طریق همبستگی مثبت معنادار با ابزارهای سنجش قلدری سنتی (۰/۵۸، $r=0.58$) و آشفتگی هیجانی (۰/۴۹، $r=0.49$) تأیید شده است. ضرایب پایایی این پرسشنامه در پژوهش ساعدی و رحمتی (۱۴۰۳)، با استفاده از روش آلفای کرونباخ، برای کل پرسشنامه ۰/۸۸ و برای خرده مقیاس‌های قلدری و قربانی شدن به ترتیب ۰/۹۱ و ۰/۹۳ به دست آمد. روایی هم‌زمان دو عامل قلدری (۰/۵۴) و قربانی (۰/۱۵) سایبری این پرسشنامه نیز از طریق همبسته کردن ماده‌های آن با ماده‌های پرسش‌نامه خشونت سایبری برای نوجوانان مورد تأیید قرار گرفت. ضرایب پایایی این پرسشنامه در پژوهش حاضر، با استفاده از روش آلفای کرونباخ، برای کل پرسشنامه ۰/۸۹ و برای خرده مقیاس‌های قلدری و قربانی شدن به ترتیب ۰/۹۰ و ۰/۸۵ به دست آمد.

(۲) مقیاس نظارت والدین^۳ (PMS): در این پژوهش، نظارت والدین با استفاده از یک مقیاس ۷ ماده‌ای به نام مقیاس نظارت والدین (PMS) ساخته سینگر^۴ و همکاران (۲۰۰۴) اندازه‌گیری شد. نسخه ابتدایی این مقیاس در قالب ۶ ماده توسط فلانری^۵ و همکاران (سینگر و همکاران، ۲۰۰۴) مورد استفاده قرار گرفته و ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۷ برای آن گزارش شده است. سینگر و همکاران یک ماده در رابطه با تنبیه شدن از سوی والدین به ۶

^۱. cyber-victim

^۲. cyber-aggressor

^۳. Parental Monitoring Scale (PMS)

^۴. Singer

^۵. Flannery

ماده اصلی اضافه کردند. نمره‌گذاری آن، با استفاده از یک مقیاس لیکرت ۴ درجه‌ای (از صفر برای گزینه «مهم نیست» تا ۳ برای «خیلی مهم است»)، متغیر می‌باشد. سینگر و همکاران (۲۰۰۴) پایایی این مقیاس را با روش‌های ضریب آلفای کرونباخ و گاتمن به ترتیب ۰/۸۰ و ۰/۹۰ گزارش کردند. روایی همگرایی مقیاس نیز از طریق همبستگی با ابزارهای مشابه در محدوده ۰/۶۰ تا ۰/۸۰ و روایی پیش‌بین با پیامدهای رفتاری نوجوانان در محدوده ۰/۵۰ تا ۰/۷۰ گزارش شد. در ایران، آلفای کرونباخ برای دو گروه بزهکار و بهنجار به ترتیب ۰/۸۱ و ۰/۷۲ و پایایی بازآزمایی در بازه زمانی دو هفته ۰/۷۵ به دست آمده است. همچنین، شاخص روایی محتوایی بنابر نظر دوازده نفر از متخصصان حوزه روانسنجی با ضرایب ۰/۷۲ تأیید شده است (نظری و همکاران، ۱۳۹۲). در پژوهش حاضر نیز، پایایی این مقیاس با استفاده از روش آلفای کرونباخ، برای کل پرسشنامه ۰/۸۵ به دست آمد.

(۳) مقیاس‌های تاکتیک‌های تعارض^۱ (CTS): در این پژوهش، برای اندازه‌گیری تعارض والد-فرزندی از مقیاس‌های تاکتیک‌های تعارض، ساخته اشتراوس^۲ (۲۰۰۴) استفاده شده است. این مقیاس دارای ۱۵ ماده است که سه راهبرد حل تعارض، استدلال^۳، پرخاشگری کلامی^۴ و پرخاشگری فیزیکی^۵ را می‌سنجد. این مقیاس دارای ۳ فرم می‌باشد، تعارض با برادر و خواهر، تعارض با والدین و تعارض با پدر و مادر. در فرم تعارض با والدین، که در این پژوهش به کار رفته است، پنج ماده اول مقیاس استدلال، پنج ماده دوم پرخاشگری کلامی و پنج ماده سوم پرخاشگری فیزیکی را می‌سنجد. نمره کل نیز به سطح تعارضات اشاره دارد. نمره‌گذاری این مقیاس‌ها با استفاده از یک مقیاس لیکرت ۵ درجه‌ای (از ۰ برای گزینه «هرگز» تا ۵ برای «بیشتر از ماهی یک بار»)، متغیر می‌باشد. لذا، دامنه نمره‌ها برای هر مقیاس بین صفر تا ۲۵ است. نمره صفر نشان‌دهنده عدم تعارض و نمره ۲۵ بیشترین تعارض را نشان می‌دهد. پنج ماده اول، (۱-۵) استدلال را می‌سنجد و به طریقه معکوس نمره‌گذاری می‌شوند، پنج ماده دوم و سوم (۵-۱۵) پرخاشگری کلامی و فیزیکی را می‌سنجد و به طریق مستقیم نمره‌گذاری می‌شوند. اشتراوس (۲۰۰۴) دامنه ضرایب آلفای کرونباخ خرده مقیاس‌ها را ۰/۷۹ تا ۰/۹۵ گزارش کرده است. روایی همگرا این با سایر مقیاس‌های مشابه مانند

^۱. Conflict Tactics Scales (CTS)

^۲. Straus

^۳. reasoning

^۴. verbal aggression

^۵. physical aggression

مقیاس‌های خشونت خانگی و تعارض در روابط، در بازه ۰/۶۰ تا ۸۱ گزارش شد. در ایران، پناغی و همکاران (۱۳۹۰) پایایی این ابزار را به روش ضرایب آلفای کرونباخ برای خرده‌مقیاس‌ها بین ۰/۶۶ تا ۰/۸۶ گزارش کردند و **روایی همگرایی آن** با مقیاس حمله و خشونت خانگی ۰/۶۱ گزارش شد. ضرایب پایایی این پرسشنامه در پژوهش حاضر، با استفاده از روش آلفای کرونباخ، برای کل پرسشنامه ۰/۷۶ و برای خرده‌مقیاس‌های آن بین ۰/۷۶ تا ۰/۹۰ به دست آمد.

برای آزمون فرضیه‌های پژوهش از تحلیل رگرسیون لجستیک و نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۶ استفاده شد.

یافته‌ها

از مجموع ۳۹۶ دانش‌آموز شرکت‌کننده در پژوهش که دامنه سنی ۱۵ تا ۱۸ سال با میانگین (و انحراف معیار) سنی ۱۵/۷۸ (۱/۸۹) قرار داشتند، ۲۰۷ نفر (۵۲/۳٪) دختر و ۱۸۹ نفر (۴۷/۷٪) پسر بودند. ۱۱۹ نفر از آنان (۳۰/۱٪) در رشته علوم تجربی، ۱۰۶ نفر (۲۶/۸٪) در رشته ریاضی فیزیک، ۹۱ نفر (۲۳٪) در رشته علوم انسانی، ۳۱ نفر (۷/۸٪) در رشته علوم و معارف اسلامی، ۲۵ نفر (۶/۲٪) در رشته فنی و حرفه‌ای و ۲۴ نفر در رشته کار و دانش (۶/۱٪) تحصیل می‌کردند. بر اساس نوع مدرسه، ۲۶۸ نفر از دانش‌آموزان (۶۷/۷٪) در مدارس دولتی، ۸۰ نفر (۲۰/۲٪) در مدارس غیرانتفاعی، ۲۲ نفر (۵/۶٪) در مدارس تیزهوشان و ۲۶ نفر (۶/۶٪) در مدارس استثنایی مشغول به تحصیل بودند. از نظر وضعیت سرپرستی، ۳۲۱ نفر (۸۱/۱٪) تحت سرپرستی والدین و ۷۵ نفر (۱۸/۹٪) تحت سرپرستی افرادی غیر از والدین بودند. در نهایت، وضعیت اقتصادی-اجتماعی ۵۰ نفر (۱۲/۶٪) خوب، ۲۷۹ نفر (۷۵٪) متوسط و ۶۷ نفر (۱۶/۹٪) ضعیف گزارش شد.

جدول ۱ ماتریس همبستگی، میانگین، انحراف استاندارد، کجی و کشیدگی متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد.

جدول ۱. ماتریس همبستگی، میانگین، انحراف استاندارد، کجی و کشیدگی

متغیرهای پژوهش

۴	۳	۲	۱	
			۱	۱. نظارت والدین
		۱	-.۰/۲۶**	۲. تعارض والد-فرزندی
	۱	.۰/۳۳**	-.۰/۴۲**	۳. قربانی سایبری
۱	-.۰/۳۲**	.۰/۲۹**	-.۰/۲۱**	۴. قلدری سایبری
۱۰/۷۶	۱۰/۲۹	۲۹/۹۰	۱۲/۰۲	میانگین
۹/۱۹	۸/۸۳	۸/۷۱	۴/۵۸	انحراف استاندارد
.۰/۳۹	.۰/۸۹	-.۰/۸۷	-.۰/۷۸	کجی
.۰/۳۷	.۰/۴۰	.۰/۷۶	۱/۱۴	کشیدگی

* $P < .05$ ** $P < .01$

نتایج همبستگی پیرسون در جدول ۱ نشان داد که هم قلدری سایبری ($r = -.0/21$) و هم قربانی سایبری ($r = -.0/42$) با نظارت والدین رابطه منفی و معنادار دارند. درحالی که، قلدری سایبری ($r = .0/29$) و قربانی سایبری ($r = .0/33$) با تعارض والد-فرزندی رابطه مثبت و معنادار داشتند. جدول ۱ نشان می‌دهد که هر کدام از عامل‌ها از مرز ۲- تا ۲ عبور نکرده‌اند که نشان‌دهنده نرمال بودن توزیع داده‌های مورد مطالعه است. مفروضه دیگر تحلیل رگرسیون لجستیک، هم‌خطی چندگانه^۱ است که با استفاده از آماره تحمل^۲ و عامل تورم واریانس^۳ مورد بررسی قرار گرفت. ارزش‌های تحمل به دست آمده برای متغیرهای پیش‌بین، بالای ۰/۱۰ هستند (نظارت والدین ۰/۶۹، تعارض والد-فرزندی ۰/۳۳) که نشان‌دهنده عدم وجود هم‌خطی چندگانه می‌باشند. همچنین، مقدار عامل تورم واریانس برای متغیرهای پیش‌بین کوچکتر از ۱۰ بودند (نظارت والدین ۲/۴۸، تعارض والد-فرزندی ۳/۲۲) که نشان می‌دهد عامل تورم واریانس خطا جدی نمی‌باشد.

لازم به ذکر است که برای تعیین عوامل خانوادگی مؤثر بر مزاحمت‌های سایبری در دانش‌آموزان، ساختار متغیرهای وابسته (ابعاد مزاحمت سایبری) به صورت دو حالت ۰ و ۱ (عدم ابتلا با کد ۰ و ابتلا با کد ۱) در نظر گرفته شد؛ همچنین، ویژگی‌های خانوادگی (وضعیت

¹ Multicollinearity

² Tolerance

³ Variance Inflation Factor

اجتماعی-اقتصادی خانواده، وضعیت سرپرستی، نظارت والدین و تعارض والد-فرزندی) به عنوان متغیرهای پیش‌بین در نظر گرفته شدند و تحلیل انجام گردید. بدین صورت که ساختار متغیرهای وابسته (قربانی سایبری، قلدری سایبری و قلدر-قربانی سایبری) به صورت دو حالت ۰ و ۱ در نظر گرفته شد به این صورت که در بُعد قربانی سایبری به قربانیان سایبری کد ۱ و به غیرقربانیان سایبری کد ۰، در بُعد قلدری سایبری به قلدرهای سایبری کد ۱ و به غیرقلدرهای سایبری کد ۰ و در بُعد قلدر-قربانی سایبری به قلدر-قربانیان سایبری کد ۱ و به غیرقلدر-قربانیان سایبری کد ۰ داده شد. همچنین، برای متغیر وضعیت سرپرستی، به دانش‌آموزانی که تحت سرپرستی والدین خود بودند، کد ۰ و به دانش‌آموزانی که تحت سرپرستی والدین خود نبودند، کد ۱ داده شد. در نهایت، برای متغیر وضعیت اجتماعی-اقتصادی نیز کدگذاری تصنعی در سه مرحله انجام گرفت؛ به این صورت که (الف) به دانش‌آموزانی که خانواده آنان وضعیت اجتماعی-اقتصادی خوبی داشتند، کد ۰ و به دانش‌آموزان از سایر وضعیت‌های اجتماعی-اقتصادی (متوسط و ضعیف) کد ۱، (ب) به دانش‌آموزانی که خانواده آنان وضعیت اجتماعی-اقتصادی ضعیفی داشتند، کد ۰ و به دانش‌آموزان از سایر وضعیت‌های اجتماعی-اقتصادی (خوب و متوسط) کد ۱ و (ج) به دانش‌آموزانی که خانواده آنان وضعیت اجتماعی-اقتصادی متوسطی داشتند، کد ۰ و به دانش‌آموزان از سایر وضعیت‌های اجتماعی-اقتصادی (خوب و ضعیف) کد ۱ داده شد. جدول ۲ نتایج تحلیل رگرسیون لجستیک را برای متغیرهای پیش‌بین (ویژگی‌های خانوادگی) مزاحمت‌های سایبری (قربانی سایبری، قلدری سایبری و قلدر-قربانی سایبری) نشان می‌دهد.

جدول ۲. تحلیل رگرسیون لجستیک برای متغیرهای پیش‌بین (ویژگی‌های خانوادگی)

مزاحمت‌های سایبری

خلاصه مدل				نسبت بخت (B) (Exp)	P	df	WALD آماره	خطای استاندارد (S.E.)	ضریب پیش‌بینی (B)	متغیرها	
P	df	χ^2	فرتیب تعیین تاکس و اسمبل فرتیب تعیین ناگل کرک							وضعیت اقتصادی وضعیت	قربانی سایبری
/۰۰۱ ۰	۵	/۵۱ ۲۸	۰/۱۳	۰/۰۷	۰/۷۱	۱	۰/۲۸	۰/۶۴	۰/۳۴	خوب	ف
				۰/۰۷	۰/۰۵	۱	۷/۹۹	۰/۳۷	۱/۰۳	ضعیف	

خلاصه مدل					نسبت بخت (B (Exp)	df	WALD آماره	خطای استاندارد (S.E.)	ضریب پیش‌بینی (B)	متغیرها
p	df	χ^2	ضریب تعیین کاکس و اسنل ضریب تعیین ناگل ترکی	وضعیت سرپرستی						
					۱/۱۰	۱	۰/۰۶	۰/۴۰	۰/۰۹	وضعیت سرپرستی
					۰/۹۲	۱	۵/۵۱	۰/۰۴	-	نظارت والدین
					۱/۰۴	۱	۹/۴۳	۰/۰۱	۰/۰۴	تعارض والد- فرزندی
۰/۰۰۳	۵	۱۷۵ ۱۷	۰/۰۷	۰/۰۴	۰/۶۷	۱	۰/۷۱	۰/۴۷	۰/۳۹	وضعیت اقتصادی وضعیت اقتصادی ف
					۱/۴۴	۱	۱/۲۶	۰/۳۳	۰/۳۷	
					۱/۴۹	۱	۱/۳۱	۰/۳۵	۰/۴۰	وضعیت سرپرستی
					۰/۹۶	۱	۳/۷۷	۰/۰۳	۰/۰۶	نظارت والدین
					۱/۰۳	۱	۷/۹۲	۰/۰۱	۰/۰۳	تعارض والد- فرزندی
۰/۰۰۱	۵	۱۳۶ ۵۶	۰/۳۹	۰/۱۳	۱/۸۵	۱	۰/۵۱	۰/۸۷	۰/۶۲	وضعیت اقتصادی وضعیت اقتصادی ف
					۰/۷۱	۱	۰/۲۹	۰/۶۵	۰/۳۵	
					۰/۴۷	۱	۱/۸۷	۰/۵۵	۰/۷۵	وضعیت سرپرستی
					۰/۷۵	۱	۷/۱	۰/۰۸	۰/۲۹	نظارت والدین
					۱/۱۰	۱	۴۶ ۱۵	۰/۰۲	۰/۱۰	تعارض والد- فرزندی

همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، مدل‌های رگرسیون لجستیک از برازش^۱ مطلوبی برخوردار هستند و مدل‌های مذکور در سطح $p < 0/01$ قابل پذیرش هستند. بر اساس این مدل‌های بین ۷٪ تا ۱۳٪ از واریانس قربانی سایبری (ضریب تعیین کاکس و اسنل^۲ =

1. overfit

2. Cox and Snell R Square

۰/۰۷ و ضریب تعیین ناگل کرک^۱ ($= ۰/۱۳$)، بین ۰/۴ تا ۰/۷ از واریانس قلدری سایبری و بین ۰/۱۳ تا ۰/۳۹ از واریانس قلدر-قربانی سایبری توسط ویژگی‌های خانوادگی (وضعیت اجتماعی-اقتصادی خانواده، وضعیت سرپرستی، نظارت والدین و تعارض والد-فرزندی) تبیین می‌شود. به علاوه، نتایج تحلیل رگرسیون لجستیک نشان داد که از بین ویژگی‌های خانوادگی، وضعیت اجتماعی-اقتصادی ضعیف خانواده ($WALD=۷/۹۹$, $p=۰/۰۰۵$)، نظارت والدین ($WALD=۵/۵۱$, $p=۰/۰۱۹$) و تعارض والد-فرزندی ($WALD=۹/۴۳$, $p=۰/۰۰۲$) پیش‌بینی‌کننده قربانی مزاحمت سایبری شدن در دانش‌آموزان بودند. ولی، وضعیت سرپرستی پیش‌بینی‌کننده قربانی مزاحمت سایبری شدن در دانش‌آموزان نبود ($p>۰/۰۰۵$). همچنین، نظارت والدین ($WALD=۳/۷۷$, $p=۰/۰۵۰$) و تعارض والد-فرزندی ($p=۰/۰۰۵$)، به عنوان متغیرهای پیش‌بین قلدری سایبری در دانش‌آموزان شناخته شدند. ولی، وضعیت اجتماعی-اقتصادی خانواده و وضعیت سرپرستی پیش‌بینی‌کننده قلدری سایبری در دانش‌آموزان نبودند ($p>۰/۰۰۵$). نظارت والدین ($WALD=۱۲/۷۱$, $p=۰/۰۰۱$) و تعارض والد-فرزندی ($WALD=۱۵/۴۶$, $p=۰/۰۰۱$) نیز به عنوان متغیرهای پیش‌بین قلدر-قربانی سایبری در دانش‌آموزان شناخته شدند. ولی، وضعیت اجتماعی-اقتصادی خانواده و وضعیت سرپرستی پیش‌بینی‌کننده مزاحمت‌های سایبری در دانش‌آموزان نبود ($p>۰/۰۰۵$).

جدول ۳ نشان‌دهنده درصد پیش‌بینی‌های درست توسط مدل رگرسیون لجستیک برای متغیرهای پیش‌بین مزاحمت‌های سایبری (قربانی سایبری، قلدری سایبری و قلدر-قربانی سایبری) است.

^۱: Nagelkerke R Square

جدول ۳. طبقه‌بندی پیش‌بینی‌های درست رگرسیون لجستیک برای متغیرهای پیش‌بین

مزاحمت‌های سایبری

پیش‌بینی شده			مشاهده شده		قربانی سایبری
درصد درست	قربانی سایبری				
	قربانی	غیرقربانی	غیرقربانی	قربانی	
۹۹/۴	۲	۳۴۴	غیرقربانی	قربانی سایبری	
۲	۱	۴۹	قربانی		
۸۷/۱			درصد کل پیش‌بینی درست		
پیش‌بینی شده			مشاهده شده		قلمرو سایبری
درصد درست	قلمرو سایبری				
	قلمرو	غیرقلمرو	غیرقلمرو	قلمرو	
۹۹/۴	۲	۳۱۴	غیرقلمرو	قلمرو سایبری	
۰	۰	۸۰	قلمرو		
۷۹/۳			درصد کل پیش‌بینی درست		
پیش‌بینی شده			مشاهده شده		قلمرو-قربانی سایبری
درصد درست	قلمرو-قربانی سایبری				
	قلمرو-قربانی	غیرقلمرو-قربانی	غیرقلمرو-قربانی	قلمرو-قربانی	
۹۹/۵	۲	۳۷۳	غیرقلمرو-قربانی	قلمرو-قربانی سایبری	
۱۹	۴	۱۷	قلمرو-قربانی		
۹۵/۲			درصد کل پیش‌بینی درست		

همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، دقت مدل رگرسیون لجستیک در پیش‌بینی (طبقه‌بندی) قربانیان و غیرقربانیان مزاحمت سایبری ۸۷/۱٪ است. دقت مدل رگرسیون لجستیک در طبقه‌بندی قلمرها و غیرقلمروهای سایبری ۷۹/۳٪ است. دقت مدل رگرسیون لجستیک در طبقه‌بندی قلمرو-قربانیان و غیرقلمرو-قربانیان سایبری ۹۵/۲٪ است.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف این پژوهش پیش‌بینی تجربه مزاحمت‌های سایبری در دانش‌آموزان بر اساس بافت‌های روانی-اجتماعی خانواده بود. نتایج نشان داد که ویژگی‌های خانوادگی (وضعیت اقتصادی-اجتماعی خانواده، وضعیت سرپرستی، نظارت والدین و تعارض والد-فرزندی) پیش‌بینی‌کننده قلمرو، قربانی شدن و قلمرو-قربانی سایبری در دانش‌آموزان هستند.

در زمینه نقش وضعیت اقتصادی-اجتماعی خانواده در پیش‌بینی قربانی مزاحمت سایبری شدن مشخص شد دانش‌آموزانی که خانواده آنان وضعیت اقتصادی-اجتماعی ضعیفی دارند، نسبت به دانش‌آموزان از سایر وضعیت‌های اجتماعی-اقتصادی، احتمال بیشتری دارد که قربانی مزاحمت سایبری شوند. وضعیت اقتصادی-اجتماعی خانواده نقش معنی‌داری در پیش‌بینی قلدری سایبری و قلدر-قربانی سایبری نداشت. به علاوه، وضعیت سرپرستی نقش معنی‌داری در پیش‌بینی ابعاد مزاحمت سایبری (قربانی سایبری، قلدری سایبری و قلدر-قربانی سایبری) نداشت. این یافته با قسمتی از نتایج پژوهش بویلاکوا و همکاران (۲۰۱۷) که نشان دادند دانش‌آموزان خانواده‌های محروم (سطح پایین از نظر اجتماعی-اقتصادی)، بیشتر احتمال دارد قربانی مزاحمت سایبری شوند، همخوانی دارد. ولی، با بخش دیگر نتایج پژوهش بویلاکوا و همکاران که نشان دادند، دانش‌آموزانی که در خانواده‌های تک‌والدی زندگی می‌کنند، مستقل از محرومیت، بیشتر احتمال دارد قربانی مزاحمت سایبری شوند، همخوانی ندارد. همچنین، با سایر پژوهش‌هایی که نشان دادند دانش‌آموزان قربانی مزاحمت سایبری، بیشتر از همسالان خود، در خانواده‌های تک‌والدینی زندگی می‌کنند (بویلاکوا و همکاران، ۲۰۱۷)، ناهمسو است. در تبیین رابطه بین وضعیت اقتصادی-اجتماعی و قربانی شدن در فضای مجازی، می‌توان به این نکته اشاره کرد که کودکان خانواده‌های محروم معمولاً از حمایت و نظارت والدین کمتری برخوردار هستند. به‌طور مشخص، عواملی چون سطح پایین درآمد، تحصیلات پایین والدین، و سکونت در مناطق محروم می‌توانند زمینه‌ساز افزایش آسیب‌پذیری نوجوانان در برابر مزاحمت‌های سایبری باشند (سوریادی^۱ و همکاران، ۲۰۲۵). بنابراین، منزلت، قدرت و ثروت، بر بسیاری از پیامدهای سلامتی، از جمله قربانی رفتارهای خشونت‌آمیز شدن در فضای مجازی، تاثیر دارد. در تبیین این نتیجه پژوهش حاضر که وضعیت سرپرستی نتوانست هیچ‌کدام از ابعاد مزاحمت سایبری (قربانی سایبری، قلدری سایبری و قلدر-قربانی سایبری) را در نوجوانان پیش‌بینی کند، در نظر گرفتن تفاوت‌های فرهنگی بین جوامع مختلف، از لحاظ ساختار خانواده، ضروری به نظر می‌رسد. این یافته ممکن است با ساختار سنتی و گسترده خانواده در جامعه ایران مرتبط باشد؛ ساختاری که در آن، حتی در غیاب یکی از والدین، کودکان همچنان از حمایت عاطفی و نظارت اعضای خانواده گسترده برخوردارند. این حمایت می‌تواند به‌عنوان

¹ Suryadi

عاملی محافظتی در برابر تجربه مزاحمت سایبری عمل کند. با این حال، برای درک بهتر این رابطه، انجام مطالعات بیشتر با در نظر گرفتن تفاوت‌های فرهنگی ضروری است.

به‌علاوه، نتایج این پژوهش مشخص ساخت که نظارت والدین و تعارض والد-فرزندی، قربانی شدن مزاحمت سایبری، قلدری سایبری و قلدر-قربانی شدن سایبری را در نوجوانان پیش‌بینی می‌کنند. به این صورت که مشخص شد، افزایش نظارت والدین، احتمال قربانی شدن، قلدری و قلدر-قربانی شدن سایبری را در نوجوانان کاهش می‌دهد. در حالی که افزایش تعارض والد-فرزندی، احتمال قربانی شدن، قلدری و قلدر-قربانی شدن سایبری را در نوجوانان افزایش می‌دهد. این یافته‌ها با نتایج پژوهش بالدری و همکاران (۲۰۱۶) که نشان دادند قوانین والدین و نظارت بر فعالیت‌های آنلاین نوجوانان، از عوامل حفاظتی در برابر مزاحمت‌های سایبری می‌باشند، همخوانی دارد. همسو با یافته‌های این پژوهش ژنگ^۱ و همکاران (۲۰۲۵) مدیریت ضعیف خانواده (برای مثال، قواعد نامشخص و کنترل ضعیف فرزندان) را یکی از شاخص‌های پیش‌بین ایجاد مزاحمت سایبری ذکر کردند. همچنین، این نتیجه با نتایج پژوهش جیانگ و جیانگ (۲۰۲۴) که نشان دادند قربانیان مزاحمت سایبری در مقایسه با افراد غیرقربانی تعارض خانوادگی بیشتری دارند، همخوانی دارد؛ ولی با نتایج پژوهش روبرتو و همکاران (۲۰۱۴) که هیچ‌گونه رابطه معنی‌داری بین کنترل والدین و محدودیت‌های والدین و ایجاد مزاحمت سایبری گزارش نکردند، همخوانی ندارد. السائسر و همکاران (۲۰۱۷) در زمینه این تفاوت در نتایج، استدلال کردند که کنترل شدید توسط والدین، تنها ارتباط ضعیفی با خطر قربانی شدن دارد، در حالی که استراتژی‌های مشارکتی تربیتی (نظیر استفاده هم‌زمان از فضای مجازی و یا میانجی‌گری ارزیابانه) منجر به حفاظت بیشتری شدند. این گزارش‌ها نشان دادند که در مقدار کنترل والدین و اثربخشی این کنترل، محدودیت‌هایی وجود دارد. علاوه بر این، برخی محققان پیشنهاد کردند که روابط وقتی قوی‌تر هستند که شامل ارتباط و همکاری بین والدین و کودکان باشند (السائسر و همکاران، ۲۰۱۷). در مجموع، در خانواده‌هایی که ارتباط مثبت و عاطفی بسنده وجود ندارد و تعارضات والد-فرزندی بالا است، نوجوانان به احتمال بیشتری درگیر مشکلات قلدری/قربانی شدن در فضای سایبری می‌شوند. علاوه بر این، معمولاً والدین کودکان قلدر، بیشتر از تنبیه بدنی و خشم استفاده می‌کنند و در خانواده‌های کودکان قلدر دعوا، جنگ و ستیز و تنبیه کردن شدید وجود دارد (حنفی^۲ و همکاران، ۲۰۲۴). کودکان

^۱. Zheng

^۲. Hanafie

و نوجوانان با تقلید از رفتار اعضای خانواده، این گونه رفتارها را برای خودشان الگو قرار داده و بعداً در روابط خود با دیگران نیز به همین شکل رفتار می‌کنند.

بر اساس یافته‌های این پژوهش، می‌توان نتیجه گرفت که ویژگی‌های خانوادگی نقش کلیدی و چندبعدی در پیش‌بینی تجربه مزاحمت سایبری در میان دانش‌آموزان دارند. وضعیت اقتصادی-اجتماعی ضعیف، تعارض بالا در روابط والد-فرزندی و نبود نظارت کافی از سوی والدین، از مهم‌ترین عوامل خطرزا در بروز قلدری و قربانی شدن سایبری هستند؛ در حالی که نظارت مؤثر والدین و وجود روابط عاطفی مثبت در خانواده می‌تواند همچون سپری محافظ در برابر این آسیب‌ها عمل کنند. اگرچه وضعیت سرپرستی در این پژوهش پیش‌بین معناداری نبود، اما با توجه به ساختار سنتی خانواده در فرهنگ ایرانی، احتمالاً حمایت‌های عاطفی جایگزینی در این ساختار وجود دارد که اثرات منفی آن را تعدیل می‌کند. با این حال، یافته‌ها نشان می‌دهند که در شرایطی که ضعف در نظارت، تعارض زیاد و شرایط نامطلوب اقتصادی و تربیتی همزمان وجود داشته باشد، نوجوانان بیشتر در معرض تجربه قلدری یا قربانی شدن در فضای مجازی قرار می‌گیرند. از این رو، تقویت حمایت‌های خانوادگی و ارتقای سواد والدین در زمینه تربیت و نظارت آنلاین، می‌تواند نقش مؤثری در پیشگیری از آسیب‌های سایبری ایفا کند.

نکته‌ای کلیدی و حائز اهمیت دیگر، توجه به جهانی بودن زیست‌جهان نوجوانان امروزی و پیوند آن با یافته‌های این پژوهش است. نتایج نشان داد که عوامل روانی-اجتماعی خانواده - مانند وضعیت اقتصادی-اجتماعی، میزان تعارض والد-فرزندی و نظارت والدین - نقشی اساسی در تجربه قلدری و قربانی شدن سایبری ایفا می‌کنند. نوجوانانی که ساعت‌ها در فضای مجازی حضور دارند، در زیست‌جهان دیجیتال خود با الگوهای مختلفی از رفتارهای پرخطر یا پرخطرانه یا قلدری (مانند ابرقهرمان‌ها یا شخصیت‌های رسانه‌ای) مواجه می‌شوند و گاه این الگوها را در زندگی واقعی بازآفرینی می‌کنند. این درهم‌تنیدگی میان تجربه‌های آنلاین و آفلاین، زمینه را برای تکرار یا گسترش رفتارهای قلدری در هر دو فضا فراهم می‌کند. یافته‌های ما روشن کرد که ضعف در نظارت و تعاملات حمایتی خانواده، نوجوانان را در معرض این الگوگیری‌ها و تجربه‌های منفی قرار می‌دهد. بنابراین، در نظر گرفتن این واقعیت جهانی - یعنی امتداد مرزهای زیست‌جهان نوجوانان به فضای مجازی - در تحلیل و طراحی مداخلات پیشگیرانه، ضروری و اجتناب‌ناپذیر است.

با توجه به محدودیت‌های این پژوهش، از جمله استفاده از روش خودگزارشی که ممکن است با سوگیری پاسخ‌دهندگان همراه باشد و انجام مطالعه تنها در یک شهر (خرم‌آباد)، توصیه می‌شود که در تحقیقات آینده از روش‌های ترکیبی کمی و کیفی بهره گرفته شود تا داده‌ها جامع‌تر و دقیق‌تر جمع‌آوری شوند. همچنین استفاده از منابع اطلاعاتی چندگانه مانند والدین، معلمان و حتی همسالان می‌تواند به غنای داده‌ها کمک کند و دید واقع‌بینانه‌تری نسبت به وضعیت قلدری سنتی و سایبری فراهم آورد. علاوه بر این، بررسی نقش متغیرهای واسطه‌ای یا تعدیل‌گر مانند سلامت روان، سبک‌های فرزندپروری و تعاملات همسالان به درک بهتر سازوکارها و عوامل مؤثر در تجربه مزاحمت‌های سایبری و سنتی کمک می‌کند و می‌تواند زمینه‌ساز طراحی مداخلات هدفمندتر باشد.

با توجه به نتایج پژوهش، طراحی و اجرای برنامه‌های آموزشی هدفمند برای والدین بسیار ضروری است. این برنامه‌ها باید مهارت‌های نظارتی والدین بر فعالیت‌های آنلاین نوجوانان را ارتقاء دهند، تعارضات والد-فرزندی را کاهش دهند و خانواده‌ها را نسبت به خطرات فضای مجازی آگاه کنند. همچنین باید والدین را با الگوهای رفتاری نوجوانان در فضای مجازی و تأثیرات این الگوها بر رفتارهای آنلاین فرزندان‌شان آشنا کنند و راهکارهای مدیریت و هدایت مثبت حضور آنلاین نوجوانان را به آن‌ها آموزش دهند. با توجه به اینکه تجربه‌های آنلاین و واقعی نوجوانان به‌طور فزاینده‌ای در هم تنیده شده‌اند، توصیه می‌شود مداخلات پیشگیرانه و حمایتی به صورت چندبعدی و همزمان در سطح فردی، خانوادگی و اجتماعی طراحی و اجرا شوند تا تأثیرگذاری آن‌ها بر کاهش قلدری سنتی و سایبری افزایش یابد. این رویکرد جامع، ضمن ارتقاء مهارت‌ها و آگاهی‌های والدین، می‌تواند به ایجاد محیطی امن‌تر و حمایت‌گرانه‌تر برای نوجوانان کمک کند.

منابع

- پناغی، لیلی، دهقانی، محسن، عباسی، مریم، محمدی، سمیه، و ملکی، فیصر. (۱۳۹۰). بررسی پایایی، روایی و ساختار عاملی مقیاس تجدیدنظر شده تاکتیک‌های حل تعارض. *فصلنامه خانواده‌پژوهی*، ۱۱۷-۱۰۳. https://jfr.sbu.ac.ir/article_95844.html
- رحمتی، صمد، شهینی بیلاق، منیجه، عالیپور، سیروس، رشنو، عبدالرضا، و مکتبی، غلامحسین. (۱۴۰۰). شیوع‌شناسی و بررسی عوامل خطر ساز و حفاظت‌کننده فردی مزاحمت سایبری. *فصلنامه پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی*، ۱۶ (۶۴)، ۱۸۸-۱۵۹.

<https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.17359367.1400.16.64.6.0>

ساعدی، عاطفه، و رحمتی، صمد. (۱۴۰۳). بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی پرسش‌نامه پروژه مداخله مزاحمت سایبری اروپا در نوجوانان ایرانی. *مجله تحقیقات نظام سلامت*، ۲۰(۱)، ۳۹-۴۳.

<http://hsr.mui.ac.ir/article-1-1498-fa.html>

نظری، علی‌محمد، امینی‌منش، سجاد، و شاهینی، علی. (۱۳۹۲). ساختار خانواده، نظارت والدین و همنشینی با همسالان بزهکار در نوجوانان پسر بزهکار و بهنجار. *فصلنامه پژوهش در سلامت*

روانشناختی، ۶(۴)، ۶۸-۶۰. <http://rph.khu.ac.ir/article-1-1535-fa.html>

Abbas, G. (2024). Role of Parent-Adolescent Communication to Prevent Cyberbullying in Youth: Challenges and Oppertunities. *International Journal for Electronic Crime Investigation*, 8(3). <https://doi.org/10.54692/ijeci.2024.0803202>

Al-shatnawi, F. A. E., Ababneh, A. M. T., Elemery, F. M., Rayan, A., & Baqeaq, M. H. (2024). Prevalence of cyberbullying perpetration and cyberbullying victimization among nursing students in Jordan. *SAGE open nursing*, 10, 23779608241256509.

<https://doi.org/10.1177/23779608241256509>

Anawade Sr, P. A., Sharma, D., Gahane, S., & Sharma, D. S. (2024). Connecting health and technology: a comprehensive review of social media and online communities in healthcare. *Cureus*, 16(3), 1-9. <https://doi.org/10.7759/cureus.55361>

Angwaomaodoko, E. A. (2024). Cyberbullying: Legal and Ethical Implications, Challenges and Opportunities for Policy Development. *International Journal of Innovative Science and Research Technology (IJISRT)*, 0. <https://doi.org/10.38124/ijisrt/IJISRT24APR108>

Arató, N., Zsidó, A. N., Rivnyák, A., Peley, B., & Labadi, B. (2022). Risk and protective factors in cyberbullying: the role of family, social support and emotion regulation. *International journal of bullying prevention*, 4(2), 160-173. <https://doi.org/10.1007/s42380-021-00097-4>

Baldry, A. C., Farrington, D. P., & Sorrentino, A. (2016). Cyberbullying in youth: A pattern of disruptive behaviour. *Psicologia Educativa*, 22(1), 19-26.

<https://doi.org/10.1016/j.pse.2016.02.001>

Bauerová, R., & Kopřivová, V. (2023). Preventing Cyberbullying: What Is the Parental Role in this Issue?. *Acta Academica Karviniensia*, 23(2), 18-35.

<https://doi.org/10.25142/aak.2023.012>

Bevilacqua, L., Shackleton, N., Hale, D., Allen, E., Bond, L., Christie, D., ... & Viner, R. M. (2017). The role of family and school-level factors in bullying and cyberbullying: A cross-sectional study. *BMC Pediatrics*, 17(1), 160. <https://doi.org/10.1186/s12887-017-0907-8>

Buçaj, E., & Haziri, F. (2024). Cyberbullying and cyberstalking: Parents' role to protect their children. *Multidisciplinary Reviews*, 7(4), 2024079-2024079.

<https://doi.org/10.31893/multirev.2024079>

- Del Rey, R., Casas, J. A., Ortega-Ruiz, R., Schultze-Krumbholz, A., Scheithauer, H., Smith, P., ... & Plichta, P. (2015). Structural validation and cross-cultural robustness of the European Cyberbullying Intervention Project Questionnaire. *Computers in Human Behavior*, 50, 141-147. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.03.065>
- Elsaesser, C., Russell, B., Ohannessian, C. M., & Patton, D. (2017). Parenting in a digital age: A review of parents' role in preventing adolescent cyberbullying. *Aggression and Violent Behavior*, 35, 62-72. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2017.06.004>
- Guo, S. (2016). A meta-analysis of the predictors of cyberbullying perpetration and victimization. *Psychology in the Schools*, 53(4), 432-453. <https://doi.org/10.1002/pits.21914>
- Hanafie, N. K., Herman, H., Gani, A. W., & Firmansyah, F. (2024). The Civil Aspects of Bullying Cases Against Children in Educational Institutions. *International Journal on Advanced Science, Education, and Religion*, 7(3), 407-418. <https://doi.org/10.33648/ijoaaser.v7i3.689>
- Jiang, C., & Jiang, S. (2024). Growing up in adversity: a moderated mediation model of family conflict, cyberbullying perpetration, making sense of adversity and depression. *Youth & Society*, 56(4), 754-773. <https://doi.org/10.1177/0044118X231179245>
- Kowalski, R. M., Giumetti, G. W., Patchin, J., Cotten, S. R., & Craig, W. (2024). Cyberbullying and Social Media. In *Handbook of Children and Screens: Digital Media, Development, and Well-Being from Birth Through Adolescence* (pp. 433-438). Cham: Springer Nature Switzerland. <https://doi.org/10.1007/978-3-031-69362-5>
- Ma, J., Su, L., Li, M., Sheng, J., Liu, F., Zhang, X., ... & Xiao, Y. (2024). Analysis of Prevalence and Related Factors of Cyberbullying-Victimization among Adolescents. *Children*, 11(10), 1193. <https://doi.org/10.3390/children11101193>
- Nazari, A. M., Amini-Manesh, S., & Shahini, A. (2013). Family structure, parental monitoring, and association with delinquent peers among delinquent and normal male adolescents. *Psychological Health Research Quarterly*, 6(4), 60-68. <http://rph.khu.ac.ir/article-1-1535-fa.html> [In Persian]
- Panaghi, L., Dehghani, M., Abbasi, M., Mohammadi, S., & Maleki, G. (2011). Reliability, validity, and factor structure of the revised Conflict Tactics Scale. *Family Research Quarterly*, 7(1), 103-117. https://jfr.sbu.ac.ir/article_95844.html [In Persian]
- Rahmati, S., Shahni-Yeylagh, M., Alipour, S., Rashno, A., & Maktabi, G. (2021). Epidemiology and investigation of individual risk and protective factors of cyber harassment. *Journal of Information and Criminal Research*, 16(64), 159-188. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.17359367.1400.16.64.6.0> [In Persian]
- Rejeb, A., Rejeb, K., Zrelli, I., & Süle, E. (2025). Tracing knowledge diffusion trajectories in the research field of cyberbullying. *Heliyon*, 11(1), e41141. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2025.e41141>

- Roberto, A. J., Eden, J., Savage, M. W., Ramos-Salazar, L., & Deiss, D. M. (2014). Prevalence and predictors of cyberbullying perpetration by high school seniors. *Communication Quarterly*, 62(1), 97-114. <https://doi.org/10.1080/01463373.2013.860906>
- Saedi, A., & Rahmati, S. (2024). Psychometric properties of the European Cyberbullying Intervention Project Questionnaire among Iranian adolescents. *Health System Research Journal*, 20(1), 39-43. <http://hsr.rnu.ac.ir/article-1-1498-fa.html> [In Persian]
- Singer, M. I., Flannery, D. J., Guo, S., Miller, D., & Leibbrandt, S. (2004). Exposure to violence, parental monitoring, and television viewing as contributors to children's psychological trauma. *Journal of Community Psychology*, 32(5), 489-504. <https://doi.org/10.1002/jcop.20015>
- Straus, M. A. (2004). Scoring the CTS2 and CTSPC. *Family Research Laboratory, University of New Hampshire*.(On-line). <https://www.academia.edu/download/117283828/CTS28a3.pdf>
- Strohmeier, D., Stefanek, E., & Yanagida, T. (2024). What works for whom? Evaluating patterns and mechanisms of change among bullies, victims, and bully-victims participating in a school-based prevention program. *International Journal of Bullying Prevention*, 6(3), 267-282. <https://doi.org/10.1007/s42380-023-00160-2>
- Suryadi, S., Dhieni, N., & Edwita, E. (2025). The Influence of Socio-Economic Status, Parenting Style, and Self-Control on Children's Prosocial Behavior. *Islamic Guidance and Counseling Journal*, 8(1). <https://doi.org/10.25217/0020258545800>
- Zhang, W., & Ji, L. (2025). Dan Olweus and School Bullying Research in China: Impact and New Forms of Progress. *School Bullying and the Legacy of Dan Olweus*, 9, 147-172. <https://doi.org/10.1002/9781394173556.ch9>
- Zheng, G., Fan, Y., Huang, J., Lan, J., & Wang, Y. (2025). Parenting in Context: A Systematic Review of Family Factors and Cyberbullying Perpetration Among Adolescents. *Child & Family Social Work*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1111/cfs.13281>
- Zhu, C., Huang, S., Evans, R., & Zhang, W. (2021). Cyberbullying among adolescents and children: a comprehensive review of the global situation, risk factors, and preventive measures. *Frontiers in public health*, 9, 634909. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2021.634909>